

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“

област на висше образование: 7.Здравеопазване и спорт,

професионално направление: 7.4. Обществено здраве

и научна специалност „Управление на здравните грижи”

обявен в ДВ, бр.36/27.04.2018 г.

Със Заповед № Р-109-312/01.06.2018 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П Стоянов” – Варна съм определена за член на Научно жури и на основание Заповед Р 109-428/ 13.07.2018 г. и въз основа на Протокол №1 на НЖ/11.07.2018 г. да изготвя становище по процедура за заемане на академичната длъжност „доцент“ с единствен кандидат гл.асистент Мариана Николова, доктор по управление на здравните грижи, в Катедра „Здравни грижи“, Факултет Обществено здравеопазване, МУ „Проф. Д-р П. Стоянов“ – Варна.

Кратки данни за кариерно развитие на докторантката. Мариана Николова е родена на 09.07. 1959 г. в Рудозем. През 1979 г в Полувисш медицински институт-гр. Смолян се дипломира като медицинска сестра – детски профил с полувисше образование. През 2002-2005 г. завършва Бакалавърска степен по Здравни грижи, специалност „Ръководител на здравните грижи и преподавател в медицински колежи“, Медицински университет – гр. София. Пак там през 2005-2007 г. завършва Магистратура по Управление на здравните грижи”. София. През 2014-2015 г. придобива специалност по Първични здравни грижи. През 2014-2016 г. е докторант към Катедра „Здравни грижи“ на ФОЗ, МУ - Варна. След успешна защита на дисертация на тема „Причини за тежестта на медицински сестри в сектори с висока интензивност на работа“ през 2016г. придобива ОНС доктор по управление на здравните грижи. От юли 2017 г. е главен асистент. Трудово-професионалния си път започва през 1979 г. в Окръжна болница - Смолян. От 1980 г. е на работа във Варна, първо в Междоокръжен център по трансфузионна хематология, а от 1982 до 2001 г. в Отделение по анестезиология и интензивно лечение на МБАЛ „Св.Анна“, от 2001 до 2004 г. –

старша сестра на същото отделение, от 2004 до 2009 г. – главна сестра на болницата. От 2009 г. до 2011 г. е гл. сестра на СБАГАЛ „Майчин дом“ ЕООД. От 2011 г. с назначаването ѝ за асистент в Катедра „Здравни грижи“ на МУ - Варна започва кариера на преподавател. От 2017 г. е главен асистент. Стремещт ѝ за професионално усъвършенстване се доказва от участие в 50 курса за непрекъснато обучение, за които представя сертификати. Участва в два проекта „Студентски практики“ 2013-2014 г. и 2016-2017 г. и е академичен наставник на студенти от специалност „медицински сестри“. Ползва английски и руски езици. Членува в БАПЗГ, Българската асоциация по обществено здраве и Европейската асициация по обществено здраве (EUPHA), в Българското научно дружество по обществено здравеопазване.

2. Общо описание на представените материали и изпълнение на наукометричните критерии.

М. Николова се явява в конкурса с научна продукция включваща общо **42** заглавия, от които: *автореферат на дисертационен труд - 1- монография - 1, учебници и учебни ръководства - 3, пълнотекстови публикации в научни списания - 17, в т.ч. 1 в чуждестранно, пълнотекстови публикации в рецензирани сборници от проведени научни форуми - общо 20, в т.ч. число 5 публикации в чужбина*

Документирани са **17** участия на *научни форуми - 5* в чужбина, 3 национални с международно участие и 9 национални като всички доклади, изнесени от гл.ас. Николова са *публикувани в рецензирани сборници* и са отразени в общата бройка научни трудове. Академичната справка от Библиотеката на МУ - Варна показва 20 цитации на М.Николова в чужди бази данни като в доказателствения материал са посочени цитираните публикации, но за съжаление липсват местата/публикациите на цитиране. Разпределението на научните трудове по място на кандидатката в авторските колективи показва, че тя е *единствен и първи автор* в **21** публикации, което представлява 50% от всички заглавия - свидетелство за възможностите да заема самостоятелна и водеща роля в изследователски екипи. Хронологичната характеристика на публикационната активност на кандидатката показва равномерност през годините и засилване в

последната година. Кандидатката отговаря на количествените наукометрични критерии, заложен в Правилника за развитие на академичния състав на МУ - Варна за заемане на академична длъжност „доцент”.

3. Качествена оценка на научно-изследователската дейност и приноси.

Представената научна продукция на кандидатката е по темата на конкурса. В авторската справка тя е систематизирала публикациите си в 4 направления. Първото направление **Текучество на медицинските сестри (№ 2, 15, 22, 25, 30, 31, 37)** обхваща публикации свързани с интересите на кандидатката към недостига на медицинските сестри в здравната ни система и изследване на намеренията им за напускане - реално и потенциално текучество. Добрата постановка на изследванията, богатството на резултати и умелата им интерпретация дават най-голяма тежест на публикациите от този проблемен кръг. Приноси с *познавателно* значение са:

➤ Доказва се влиянието върху текущото на неудовлетвореността от работата и модеризиращите я фактори - натовареност, стил на управление, предоставяне на правомощия, автономност и възможности за кариерно развитие. Предразполагащи за текущото на медицинските сестри са фактори като по-млада възраст, неопитност поради малък професионален стаж, по-високо образователно равнище.

➤ Проведено е първо по рода си изследване за установяване на причините за текущото на медицинските сестри в сектори с висока интензивност на работа в Североизточна България. Установена е връзката на ролевите конфликти с увеличение на стреса и влиянието му върху текущото.

➤ Установено е силно влияние на организационно-управленските дейности в изследваните лечебни звена върху текущото (подкрепени със значими статистически зависимости);

➤ Обоснована е необходимостта от прилагането на управленски подходи, насочени към подобряване организацията на работа, което в дългосрочен план ще допринесе за намаляването на текущото. Изведени са водещите предиктори с най-силно влияние върху намерението за промяна на работното място и

професионалния статус. Аргументирана е необходимостта от прилагането на коригираща политика и подходящи практически подходи.

Приноси с **практико-приложно** значение са:

✓ разработеният от кандидатката **Модел на коригираща политика**, който в голяма степен ще зависи от мениджърските умения на ръководителите на здравни професионалисти при съчетаване на възможно най-голям брой политики;

✓ >разработеният тристъпков практически **Подход за идентифициране на проблеми и дейности за ограничаване на текучеството** предложен на базата на получените от проучването резултати, подходящ за прилагане в сектори с висок интензитет на работа;

✓ **Модел на професионално мениджърско управление**, разработен въз основа на прогностичната сила на различните предиктори за текучество – поведение и нагласи на медицинските сестри, включително и потенциалните зависимости между удовлетворението от трудовата ситуация. Предложеният Модел включва комплекс от механизми, изпълнението на които ще осигури възможност за привличането и задържането на висококвалифицирани кадри;

Второто направление **Информираност на населението за различни аспекти на здравеопазването (№ 12, 19, 20, 28, 29, 30, 32, 35)** включва публикации базиращи се на нарастващата роля на медицинските сестри като ценен ресурс на здравеопазните системи. Със съвременната си подготовка и нова ситуация в нашата здравеопазна система, те ще следват световната тенденция да не бъдат само изпълнители на лекарски предписания, а участници със свои автономни функции и отговорности в процеса на медицинско обслужване на пациентите. Основен дял са публикациите, свързани с информираното съгласие за спазване на правата на пациентите, за привличането им като активни партньори в процеса на лечение и грижи и за преодоляване на страха и тревожността. Задълбочено е проучен процесът на предоставяне на информация от страна на медицинските специалисти, като са очертани нейния обем, характер, вид, начин на поднасяне, както и пътищата, по които те могат да се подготвят за тази важна и сложна задача;

Третото направление **Обучение на професионалистите по здравни грижи (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 16, 23, 24, 26, 27, 33, 39, 41)** обхваща публикации, представящи анализи на мотивите за професионална ориентация и нагласите за професионална реализация на бъдещите медицинските сестри, които има важно *познавателно* значение. Принос представляват проучванията върху ранното откриване на източниците на стрес при студенти и изграждане на адекватни стратегии за справяне със стреса. Проучена е информираността на студентите медицински сестри по проблема за домашното насилие и показана необходимостта от обучение в тази насока, за да придобият умения да идентифицират пациенти, преживели насилие и да предложат необходимата емоционална, практическа и психологическа подкрепа на жени пострадали от домашно насилие. *Практическо* значение имат разработки свързани с усъвършенстване на методики на практически занятия, на преддипломния стаж и върху продължаващото обучение на професионалистите по здравни грижи. *Критична бележка* - препоръка към това направление: по-голяма предпазливост при определяне вида на приносите като теоретични!

В четвъртото направление **Организационни и управленски аспекти на здравните грижи (1, 2, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 21, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42)** са публикации, разглеждащи мениджърските аспекти на дейността на ръководните кадри в колективи на професионалисти по здравни грижи - управление на труда, персонала, времето и материалните ресурси. На специално внимание е проблема за професионалния стрес и ролята на индивидуалните характеристики - възраст, трудов стаж и образование върху неговите нива. Анализирани са очакванията на пациентите относно поведенческите характеристики и личностни качества на медицинските сестри, познания, които биха подкрепили ефективното управление на здравните грижи.

Представената монография „**Акценти в организацията и управлението на здравните грижи**“, 121 стр., изд 2018 г. е рецензирана от уважаваните проф. Стоянка Попова дм и проф. Соня Тончева, дн по узг и отговаря на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на МУ - Варна за

хабилитационен труд за заемане на АД „доцент“. В съдържателно отношение разглежда мениджмънт, лидерство, подходи и стилове на управление, теоретични и концептуални модели в контекста на здравните грижи. Синтезирани са в ролята на ръководителя, допълнени от собствени изследвания, и предлагат редица конкретни решения, намерили място в приносите.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Кандидатката за доцент има общ професионален стаж 38 години и 2 мес., от които преподавателският стаж е 6 години и 9 месеца. Средно-годишната ѝ учебна натовареност за последните 5 години е 645 часа. Ръководи занятия по Философия и въведение в сестринските грижи. Теоретични основи; „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“; „Сестрински грижи в реанимация и интензивна терапия“; „Сестрински грижи при деца и възрастни с увреждане“; „Сестрински грижи за психично болни“; „Сестрински грижи по домовете“; „Палиативни сестрински грижи“; „Сестрински грижи в педиатрията“; „Сестрински грижи при болни със соматични заболявания“; Клинична практика. През последните 2 години има ангажимент с лекционно преподаване по Сестрински грижи в реанимация и интензивна терапия.

Водещ автор е на два учебника и на едно практическо учебно ръководство, което за наличния ѝ преподавателски стаж е белег на значителна активност.

Лични впечатления: Общуването ми с Мариана Николова по време на подготовка и оценяване на дисертационния ѝ труд ме убедила в нейния капацитет за изследователска работа, прецизност, умения за теоретични обобщения и намиране на тяхното практическо приложение. Опитът ѝ като ръководител в практическото здравеопазване се отразява благоприятно върху ориентацията към значими теми, а също и в педагогическата ѝ дейност. Заемането на АД „доцент“ би трябвало да стимулират разгръщането на възможностите ѝ за постигане на подобри образователни и научни позиции на Катедра „Здравни грижи“, към която е обявена процедурата за доцент.

Заключение. Кандидатката за доцент гл.ас. Мариана Николова Димитрова се явява в конкурса с достатъчна по обем и съдържание научна продукция, има голяма ангажираност в преподавателската дейност, изпълнила е наукометричните

критерии, заложен в Закона за развитие на академичния състав и на Правилника на МУ – Варна за приложението му. Това са основанията за моето положително становище и на призива ми към членовете на Научното жури да гласуват гл. ас. **Мариана Николова Димитрова** да заеме академичната длъжност „доцент“

01.08.2018 г

Член на НЖ:

доц. Н.Фесчиева, дм